

بررسی عوامل محدود کننده و موانع موجود در ازدواج دانشجویان

دکتر علی فتحی آشتیانی،* خدابخش احمدی*

چکیده:

این مطالعه در سال ۱۳۷۸ و با هدف بررسی عوامل محدود کننده ازدواج در دوره دانشجویی در مورد ۲۳۳ دانشجوی بعمل آمده است. روش مطالعه توصیفی - همبستگی بوده و با استفاده از یک پرسشنامه محقق ساخته به جمع آوری اطلاعات پرداخته و داده‌ها با روش χ^2 تست مورد تحلیل قرار گرفته است. نتایج بدست آمده بیانگر آن است که:

- مناسبترین سن ازدواج برای پسران $21/29 \pm 26/39$ سال و برای دختران $21/26 \pm 21/97$ سال می باشد.
- ۷۶/۸۳ درصد دانشجویان تمایل به ازواج دارند.
- ۹۶/۵۸ درصد دختران دانشجو و ۳۰/۱۷ درصد پسران حداقل یکبار تجربه خواستگاری داشته‌اند ولی به دلیل عدم توافق در زمینه مسائل مذهبی، اخلاقی، تحصیلی، شخصی و اقتصادی به نتیجه نرسیده‌اند. البته از لحاظ جنس تفاوت معنادار وجود دارد.
- دانشجویان به ویژه پسران علاقه مندند با فردی ازدواج کنند که خود انتخاب کرده باشند و با او و خانواده‌اش از سالها قبل آشنا باشند.
- بیشتر دانشجویان تمایل دارند آشنایی و نامزدی در دوره دانشجویی صورت گیرد ولی ازدواج پس از اتمام تحصیلات باشد.
- نگرانی از آینده زندگی، عدم توانایی در انتخاب مناسب و تردید در تصمیم‌گیری مهمترین نگرانیهای دانشجویان است. اگر چه بین دانشجویان پسر و

دختر تفاوت معنادار وجود دارد.

- مشکلات مالی، نامشخص بودن آینده شغلی، تحصیلی و محل سکونت
- مهمترین مشکلات در راه ازدواج محسوب می‌شوند. با توجه به اینکه بین دو جنس تفاوت معنادار وجود دارد. افزون بر آن، مشکلات اجتماعی- اقتصادی، بیش از مشکلات شخصی و خانوادگی می‌باشند.
- واژه‌های کلیدی: ازدواج- موانع ازدواج- دانشجویان

مقدمه

«خانواده» به عنوان سنگ زیربنای جامعه و تنها نظام اجتماعی که رسماً در همه جوامع پذیرفته شده است و تشکیل دهنده مختصات جامعه بوده و جامعه از طریق خانواده می‌تواند حس مشارکت لازم را در افراد ایجاد نماید. خانواده محیطی مقدس، با صفا و به زیباترین تعبیر قرآنی «لِتَشْكُوا الْبَيْتَ» محل سکون و آرامش به معنای واقعی است. براساس آیات قرآن کریم می‌توان اساس خانواده را به شرح زیر برشمرد:

□ مساوات: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا (روم، ۲۱). از آیات الهی این است که از جنس خودتان همسرانی برایتان آفریده.

□ آرامش: «لِتَشْكُوا الْبَيْتَ» تا در کنار او آرامش یابید و با هم انس بگیرید.

□ مودت: «وَجَعَلْ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً...» و میان شما مودت برقرار ساخت.

□ مهربانی: «وَرَحْمَةً» و میان شما مهربانی برقرار ساخت.

□ خوشرفتاری: «وَعَاشِرُوهُمْ بِالْمَعْرُوفِ» (نساء، ۵۹). و به آنان با انصاف و خوشرفتار باشید.

□ عدالت: «وَلَا تَسْكُوهُمْ ضَرَارًا لِيُعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ» (بقره، ۲۳۱). و روا

نیست که آنان را به آزار نگاه داشته و بر آنها ستم کنید، هر کس چنین کند بر خود ستم کرده است.

□ میثاق الهی: «وَ أَخَذْنَا مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا» (نساء، ۲۱). و زنان از شما پیمانی سخت گرفته‌اند (پیمان ازدواج).

□ تقوی: «إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَ جَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىكُمْ»

(حجرات، ۱۳). ای مردم ما همه شما را نخست از مرد و زنی آفریدیم و آنگاه ملت‌ها و قبیله‌های مختلف گردانیدیم تا یکدیگر را بشناسید مسلماً گرامی‌ترین شما نزد پروردگار

با تقوی ترین شماست.

در این رابطه پیامبر گرامی اسلام ﷺ می فرمایند: «و ما من شیء أحب إلى الله عزوجل من نیت یعمّر فی الاسلام بالنکاح» (فروع کافی ج ۵ ص ۳۲۸) هیچ بنیانی اسلامی نزد خدا پسندیده تر از بنای ازدواج (خانواده) نیست.

همچنین حضرت امام محمد باقر علیه السلام می فرمایند: «ما نبتی فی الاسلام أحب إلى الله عزوجل من التزویج» (من لا یحضره الفقیه ج ۳ ص ۳۸۳ به نقل از جوادی آملی ۱۳۶۶) هیچ بنیادی در اسلام محبوبتر نزد خداوند عزوجل از «ازدواج» نیست.

در مقدمه قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران^[۴] آمده است:

خانواده واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان است و توافق عقیدتی و آرمانی در تشکیل خانواده که زمینه ساز اصلی حرکت تکاملی و رشد یابنده انسان است اصل اساسی بوده و فراهم کردن امکانات جهت نیل به این مقصود از وظایف حکومت اسلامی است.

در اصل دهم از قانون اساسی آمده است:

از آنجا که خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه ریزیهای مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد.^[۵]

استاد شهید مرتضی مطهری (ره) معتقد است:

تشکیل خانواده یعنی یک نوع علاقه مند شدن به سرنوشت دیگران ... و یکی از علل اینکه در اسلام ازدواج یک امر مقدس و یک عبادت تلقی شده همین است... ازدواج اولین مرحله خروج از خود طبیعی فرد و توسعه پیدا کردن شخصیت انسان است.^[۶]

ایشان همچنین در باره نقش تربیتی ازدواج عقیده دارند:

یک پختگی هست که این پختگی جز در پرتو ازدواج و تشکیل خانواده پیدا نمی شود، در مدرسه پیدا نمی شود، در جهاد نفس پیدا نمی شود، در نماز شب پیدا نمی شود، با ارادت به نیکان هم پیدا نمی شود، این را فقط در همین جا «ازدواج و تشکیل خانواده» باید بدست آورد.^[۷]

با تشکیل خانواده نیازهای جسمی، عاطفی و روانی اعضای آن برآورده می‌شود، بهداشت روانی هر یک تأمین می‌گردد، حمایت اجتماعی فراهم می‌شود، امنیت در برابر تنهایی تأمین می‌گردد و در بروز هر مشکل، یکی به کمک دیگری می‌شتابد، مسؤلیت پذیری و یافتن راههای متقابل برای تکامل و حفظ دیگری معنا می‌یابد. ثبات و نظم در زندگی، احساس نیاز روانی نسبت به پدر و مادر شدن، انطباق و سازش در روابط بین فردی از دیگری دستاوردهای شکل‌گیری این نظام اجتماعی است.^[۵]

«خانواده» نظامی یکپارچه از نقشهای متقابل است که در حکم یک واحد، حرمت خود را در هر یک از افراد آن پرورش داده، مسیر به سوی کمال را تسهیل می‌کند و از خدشه وارد شدن به شخصیت فرد ممانعت می‌نماید. مؤید این جهات، آمار جهانی است که نشان می‌دهد اختلالات روانی در افراد مجرد به مراتب بیشتر از افراد متأهل است و نقش محافظتی ازدواج نسبت به تمامیت وجودی فرد موضوعی ثابت شده است.^[۶]

بی تردید مطلوبترین زمان ازدواج که بهترین بهره‌وری را بدنبال دارد اوایل دوره نوجوانی است و این سنین مقارن با دوره دانشجویی است. ورود جوانان به دانشگاه گرچه شروع آموختن برای بهره‌وری تخصصی آتی در جامعه است و دانشجو را با اشتغال خاطر و مسؤلیت‌های جدیدی روبه‌رو می‌سازد، اما طبیعت سنی و نیاز به تأمین بهداشت روانی و احتراز از هر گونه خدشه به مسؤلیت‌های مورد انتظار دانشجویان، مستلزم تشویق آنان به ازدواج است.

نتایج پژوهشهای متعدد حاکی از آن است که علیرغم تمایل فزاینده دانشجویان به ازدواج، اقدام به آن، پائین‌تر از سطح مورد انتظار است.^[۷]

افزون بر آن ابهام و تردید دانشجویان در تشکیل زندگی مشترک و بیم از پیامدهای ازدواج ناموفق، از زمره عوامل اصلی مؤثر بر تأخیر در ازدواج بشمار می‌آیند.^[۸]

با توجه به این نکات انگیزه اصلی از پرداختن به این موضوع، ترویج فرهنگ ازدواج در بین دانشجویان هم بر اساس سنت رسوم اکرم علیهم‌السلام، هم به لحاظ رشد و تکامل شخصیت در آنان و هم با توجه به اقتضای سنشان، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و تهاجم فرهنگی و به تعبیر مقام معظم رهبری «شیخون فرهنگی» است. بنابراین تحقیق با هدف بررسی عوامل محدود کننده و موانع موجود در ازدواج دانشجویان در صدد تعیین

این موانع و تعیین میزان نقش عوامل شخصی، خانوادگی، اجتماعی - اقتصادی می باشد.

۲- روش

این مطالعه با روش توصیفی - همبستگی در سال ۱۳۷۸ و در دانشگاههای علوم پزشکی بقیه الله (عج) و علوم پزشکی تهران انجام شده است. از بین کلیه دانشجویان دانشگاههای مزبور، دانشجویانی که مجرد بوده، و حداقل دو سال در دانشگاه مشغول به تحصیل بودند جامعه آماری این پژوهش را تشکیل داده و شانس شرکت در این مطالعه را داشتند. از بین این دانشجویان ۲۳۳ دانشجو با روش غیر احتمالی به عنوان نمونه انتخاب گردیدند.

در این پژوهش از یک پرسشنامه محقق ساخته به منظور جمع آوری اطلاعات استفاده شد. این پرسشنامه شامل ۲۳ سؤال کلی است و هر سؤال شامل موارد متعددی است. در این پرسشنامه علاوه بر مشخصات فردی به بررسی مناسبترین سن برای ازدواج، عوامل مؤثر در ازدواجهای موفق، عواملی که موجب شده خواستگاری به ازدواج منجر نشود، نگرانیها در رابطه با ازدواج، ازدواج در زمان دانشجویی و مشکلات در رابطه با ازدواج از دیدگاه دانشجویان پرداخته شده است. به منظور ارزیابی سؤالهای مطرح شده در پرسشنامه و تنظیم فرم نهایی آن، ابتدا در یک مطالعه مقدماتی و به صورت آزمایشی، پرسشنامه در مورد ۲۵ نفر از دانشجویان اجرا گردید، پس از آن پاسخها و نقطه نظرات دانشجویان در رابطه با هر یک از سؤالها مورد بررسی قرار گرفت و اصلاحات لازم در پرسشنامه بعمل آمد و فرم نهایی تنظیم شد.

اجرای پرسشنامه به صورت گروهی در گروههای دو تا ده نفره صورت گرفت، قبل از تکمیل پرسشنامه، ابتدا دانشجویان با هدف پژوهش آشنا می شدند، سپس توضیحات لازم در رابطه با نحوه تکمیل پرسشنامه توسط محقق و همکاران ارائه می شد، پس از آن دانشجویان اقدام به تکمیل پرسشنامه می نمودند. پس از جمع آوری اطلاعات، به منظور تجزیه و تحلیل دادهها از روش آزمون χ^2 استفاده بعمل آمد.

۳- نتایج

□ از مجموع ۲۳۳ دانشجوی مورد بررسی ۴۹/۸ درصد مذکر و ۵۰/۲ درصد مؤنث

می باشند. میانگین سن کلیه دانشجویان $23/37 \pm 2/40$ سال می باشد. میانگین سن در دانشجویان مذکر $24/07 \pm 2/57$ سال و در دانشجویان مؤنث $22/68 \pm 1/98$ است. به نظر دانشجویان، مناسبترین سن ازدواج برای پسران $26/39 \pm 2/29$ سال و برای دختران $21/97 \pm 2/26$ سال می باشد. این داده ها بیانگر تفاوت معنادار ($p < .01$) بین مناسبترین سن برای ازدواج در دختران و پسران می باشد.

□ در رابطه با وضعیت دانشجویان از نظر اقدام به ازدواج، همانطور که در جدول ۱ آمده است $76/83$ درصد دانشجویان اظهار داشته اند که تمایل به ازدواج دارند و هر کدام به نحوی در رابطه با آن فکر می کنند و برخی اقدام نیز نموده اند فقط $15/02$ درصد اعلام نموده اند که در حال حاضر هیچ تمایلی به ازدواج ندارند. به علاوه از این لحاظ تفاوتی بین دانشجویان پسر و دختر وجود ندارد.

جدول ۱- وضعیت دانشجویان از لحاظ اقدام به ازدواج

مؤنث		جنس		کل نمونه		شاخصها	اقدام به ازدواج
		مذکر	مؤنث				
22/2	24	16/22	19	19/31	25	تمایل به ازدواج دارم ولی هنوز درباره آن فکر نکرده ام	
23/1	27	19	22	21/03	29	مدتی است که به طور جدی روی آن فکر می کنم	
16/2	19	17/2	20	16/72	39	تمایل شدیدی به ازدواج دارم ولی هنوز فرد مناسب را پیدا نکرده ام	
8/5	10	18/1	21	13/30	31	فرد خاصی در مد نظرم است ولی هنوز اقدام نکرده ام	
4	7	6/9	8	6/42	15	در مرحله خواستگاری هستم	
15/2	18	12/7	17	15/02	35	هیچ تمایلی به ازدواج ندارم	
8/5	10	7/8	9	8/15	19	نا مشخص	
100	117	100	116	100	233	جمع	

□ در رابطه با این سؤال که «آیا تاکنون تجربه خواستگاری داشته اید»، $96/58$ درصد از دانشجویان دختر و $30/17$ درصد از دانشجویان پسر گزارش نموده اند که حداقل یکبار تجربه خواستگاری داشته اند. ولی در رابطه با این نکته که چرا این خواستگاریها به ازدواج منجر نشده است، همانطور که در جدول ۲ ملاحظه می گردد از بین عواملی که در به نتیجه نرسیدن خواستگاری سهم عمده ای داشته اند می توان به ترتیب از عدم توافق در زمینه مسائل مذهبی (رعایت ارزشها، دیدگاهها، پوشش، ...) $26/35$ درصد، عدم توافق

جدول ۲- عوامل مؤثر در عدم توافق در زمان خواستگاری

عوامل		شاخصها		کل نمونه		جنس	
		F	%			مؤنثه	مذکر
مذهبی	۳۹	۲۶/۳۵	۱۰	۲۸/۵۷	۲۹	۲۵/۷	
اخلاقی	۳۲	۲۱/۶۲	۶	۱۷/۱۴	۲۶	۲۳	
خانوادگی	۲۶	۱۷/۵۷	۷	۲۰	۱۹	۱۶/۸	
تحصیلی	۲۱	۱۴/۱۹	۳	۸/۵۷	۱۸	۱۵/۹	
شخصی	۱۷	۱۱/۴۹	۳	۸/۵۷	۱۲	۱۲/۴	
اقتصادی	۱۰	۶/۷۶	۲	۱۱/۴۳	۶	۵/۳	
شرایط ازدواج	۳	۲/۰۳	۲	۵/۷۱	۱	۰/۸	
جمع	۱۴۸	۱۰۰	۳۵	۱۰۰	۱۱۳	۱۰۰	

از لحاظ اخلاقی مثل خلق و خو، رفتار و ... (۲۱/۶۲ درصد)، عدم توافق در رابطه با مسائل خانوادگی مانند رضایت خانواده، فرهنگ خانواده و ... (۱۷/۵۷ درصد)، عدم توافق از لحاظ مسائل مربوط به تحصیل طرفین از قبیل سطح تحصیلات، ادامه تحصیل و ... (۱۴/۱۹ درصد)، عدم توافق در رابطه با مسائل شخصی مثل، سن، قد، وزن، ظاهر و قیافه (۱۱/۴۹ درصد)، عدم توافق از جنبه اقتصادی مثل وضع اقتصادی و طبقه اجتماعی و ... (۶/۷۶ درصد) و در نهایت عدم توافق در رابطه با شرایط مربوط به ازدواج مانند مهریه، شیربها، مراسم ازدواج و ... (۲/۰۳ درصد) نام برد. از لحاظ «جنس» دانشجویان دختر توجه بیشتری به جنبه های اخلاقی، تحصیلی، و شخصی داشته اند در حالیکه مسائل اقتصادی و شرایط مربوط به ازدواج بیشتر مورد توجه دانشجویان پسر بوده است.

□ بررسی دیدگاه دانشجویان در رابطه با «انتخاب جنس» بیانگر نتایج قابل توجهی است. در مجموع دانشجویان از ازدواج با فردی که خود انتخاب کرده باشند، وی را از سالها پیش می شناسند و با خانواده اش از سالها پیش آشنا هستند موافقت کامل دارند و در ازدواج با فردی که خانواده برایشان انتخاب نموده باشد کمترین موافقت را دارند. با این وجود بررسی از لحاظ جنس حاکی از تفاوت معنادار بین نتایج است یعنی دانشجویان پسر بیشتر موافق ازدواج با فردی هستند که خود انتخاب کرده باشند ($p < 0.01$) وی را از سالها پیش بشناسند ($p < 0.05$) و با خانواده اش از سالها پیش آشنا باشند ($p < 0.01$) ولی بین نظر دانشجویان از لحاظ انتخاب توسط خانواده تفاوت معناداری دیده نمی شود

(جدول ۳).

□ در رابطه با «زمان ازدواج» بیشتر دانشجویان موافقت که آشنایی و نامزدی در دوره دانشجویی صورت گیرد ولی ازدواج پس از اتمام تحصیلات انجام شود. با این وجود برخی از دانشجویان، ازدواج حین دوره دانشجویی را مناسب می دانند و مخالف ازدواج قبل از دوره دانشجویی هستند. بررسی از لحاظ «جنس» تفاوت معناداری را بین دانشجویان دختر و پسر بجز مورد آخر نشان نمی دهد. در مورد اخیر یعنی ازدواج قبل از دوره دانشجویی، مخالفت دانشجویان دختر از شدت کمتری برخوردار است و تفاوت معناداری ($p < .05$) بین نظر دانشجویان دختر و پسر وجود دارد (جدول ۳).

جدول ۳- نگرش دانشجویان نسبت به نحوه انتخاب، زمان و فرد مورد نظر برای ازدواج

شاخصها	کل نمونه					
	مرد			زن		
	میانگین	انحراف معیار	تاریخ معیار	میانگین	انحراف معیار	تاریخ معیار
خود انتخاب کرده باشم	۳/۳۱	۰/۸۱	۳/۲۲	۳/۱۹	۰/۸۹	۳/۲۲
	۳/۱۰	۰/۹۱	۳/۲۲	۲/۹۹	۰/۹۹	۳/۲۲
	۲/۸۳	۰/۹۵	۳/۰۷	۲/۶۲	۰/۹۵	۳/۲۲
	۱/۷۳	۱/۱۲	۱/۷۲	۱/۷۵	۱/۲۰	۱/۷۲
پس از اتمام دوره تحصیلات	۳/۰۲	۱/۰۸	۳/۰۵	۳/۰۳	۱/۱۳	۳/۰۳
	۲/۹۹	۱/۰۳	۳/۰۸	۲/۹۰	۱/۱۳	۳/۰۳
	۲/۴۷	۱/۱۹	۲/۳۲	۲/۱۹	۱/۲۱	۲/۱۹
	۱/۱۲	۱/۰۹	۰/۹۸	۱/۲۷	۱/۱۵	۱/۲۷
آشنایی و نامزدی در حین دوره دانشجویی	۲/۸۰	۱/۱۰	۲/۸۸	۲/۷۳	۱/۱۷	۲/۷۳
	۲/۲۲	۳/۱۲	۲/۴۵	۲/۲۰	۱/۱۴	۲/۲۰
	۱/۷۵	۱/۲۲	۲	۱/۵۰	۱/۲۳	۱/۵۰
	۱/۵۰	۱/۲۲	۱/۷۵	۱/۲۳	۱/۲۰	۱/۲۳

□ مطالعه نظر دانشجویان در رابطه با اینکه «دوست دارند با چه کسی ازدواج کنند»، به ترتیب اولویت نشانگر موافقت در ازدواج با همشهری، دانشجویان با همکلاسی و هم رشته‌ای است و تا حدودی مخالف ازدواج با فامیل هستند. بررسی نتایج از لحاظ «جنس» بیانگر تفاوت معنادار ($p < .01$) در همه موارد بجز ازدواج با همشهری است. یعنی دانشجویان پسر بیشتر موافق ازدواج دانشجویان با دانشجویان با همکلاسی یا هم رشته‌ای و ازدواج با فامیل هستند (جدول ۳).

□ نتایج بدست آمده از مهمترین «نگرانیهای» دانشجویان در رابطه با ازدواج به ترتیب

اولویت عبارت است از: نگرانی از آینده زندگی، عدم توانایی در انتخاب مناسب، تردید در تصمیم‌گیری، ایفای صحیح نقش به عنوان یک همسر، اینکه ازدواج بکنم یا خیر، عدم توانایی از ابراز علاقه، عدم توانایی در سازگاری و توافق با همسر، چگونه مراحل ازدواج را شروع کنم، مخالفت خانواده‌ام با انتخاب همسر، نتوانم ازدواج کنم، عدم ثبات در ملاکهای انتخاب همسر، بیان تمایل به ازدواج، عدم شناخت از ملاکهای انتخاب همسر، نتوانم به همسر محبت کنم، ترس از جنس مخالف، علاوه بر بررسی نتایج از لحاظ «جنس» حاکی از وجود تفاوت معنادار بین دانشجویان دختر و پسر است. یعنی نگرانی از انتخاب درست و مناسب ($p < .01$)، تردید در تصمیم‌گیری ($p < .01$) عدم توافق با همسر ($p < .05$) و عدم توانایی در ابراز محبت به همسر ($p < .01$) در دانشجویان دختر بیشتر از دانشجویان پسر است. لازم به ذکر است که میزان و شدت این نگرانیها در دانشجویان محدود و گاهگاهی است (جدول ۴).

جدول ۴- نوع و میزان نگرانیهای دانشجویان در رابطه با ازدواج

نوع نگرانیها	شاخصها		جنس	
	کل نمونه		مذکر	مؤنث
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
نگرانی از آینده زندگی	۱/۲۹	۱/۹۲	۱/۳۸	۱/۵۹
نگرانی از انتخاب خوب و شایسته	۱/۴۶	۱/۱۲	۰/۹۳	۱/۷۶
تردید در تصمیم‌گیری	۱/۲۷	۱/۰۶	۰/۹۲	۱/۶۰
عدم توانایی در ایفای نقش	۰/۹۶	۰/۹۲	۰/۸۲	۱/۰۲
تردید در ازدواج نمودن	۰/۹۴	۱/۰۲	۰/۹۳	۰/۹۹
عدم توانایی در ابراز علاقه	۱/۱۹	۱/۱۳	۰/۷۷	۱/۰۳
عدم توافق با همسر	۰/۸۷	۰/۸۸	۰/۷۴	۰/۹۹
چگونگی شروع مراحل ازدواج	۲/۸۳	۱/۰۶	۰/۸۸	۰/۷۸
مخالفت خانواده‌ام با انتخاب همسر	۰/۸	۱	۰/۸۸	۰/۷۲
نتوانم ازدواج کنم	۰/۶۸	۰/۸۷	۰/۵۵	۰/۸۰
ناپایداری در ملاکهای انتخاب همسر	۰/۶۶	۰/۷۲	۰/۶۴	۰/۶۹
بیان تمایل به ازدواج به خانواده	۰/۶۷	۰/۹۷	۰/۶۵	۰/۶۹
عدم شناخت از ملاکهای انتخاب همسر	۰/۶۰	۰/۷۷	۰/۵۲	۰/۶۶
ترس از عدم ابراز محبت به همسر	۰/۲۹	۰/۸۴	۰/۳۴	۰/۶۴
ترس از برخورد با جنس مخالف	۰/۵۰	۰/۷۸	۰/۲۱	۰/۵۹

□ در بررسی «موانع و مشکلات دانشجویان» در رابطه با ازدواج، نتایج بدست آمده به ترتیب نشانگر وجود مشکلات مالی و اقتصادی، نامشخص بودن آینده شغلی، نامشخص بودن آینده تحصیلی، سختی دروس تحصیلی، نامشخص بودن محل سکونت، عیب تلقی شدن آشنایی با جنس مخالف، عدم امکان آشنایی با جنس مخالف، نداشتن راهنمای خوب و مطمئن، احساس خجالت و کمرویی، ناتوانی در تصمیم گیری، تعارض در انتخاب همسر و ... از مهمترین مشکلات و موانع محسوب می شوند. بررسی نتایج از لحاظ جنس، بیانگر آن است که در دانشجویان پسر مشکلات مالی و اقتصادی، نامشخص بودن آینده شغلی و تحصیلی و نامشخص بودن محل سکونت در مقایسه با دانشجویان دختر بیشتر و معنادار ($p < .01$) است. برعکس در دانشجویان دختر ناتوانی در تصمیم گیری بیشتر و تفاوت معناداری ($p < .05$) با دانشجویان پسر دارد (جدول ۵).

جدول ۵- نوع و میزان مشکلات دانشجویان در رابطه با ازدواج

نوع مشکلات	شاخصها	جنس		کل نمونه			
		مؤنث	مذکر	میانگین	انحراف معیار		
		تعداد	میانگین	تعداد	میانگین		
اجتماعی- اقتصادی	وجود مشکل مالی و اقتصادی	۱/۶۲	۱/۶۶	۱/۵۶	۳/۲۲	۱/۸۲	۲/۵۳
	نامشخص بودن آینده شغلی	۱/۶۷	۱/۸۱	۱/۷۷	۳/۲۸	۱/۸۷	۲/۵۲
	نامشخص بودن آینده تحصیلی	۱/۷۲	۱/۹۸	۱/۸۲	۲/۹۵	۱/۸۵	۲/۳۵
	نامشخص بودن محل سکونت	۱/۶۶	۱/۶۹	۱/۷۷	۲/۸۸	۱/۸۱	۲/۳۷
	عیب تلقی شدن آشنایی با جنس مخالف	۱/۸۲	۲/۰۸	۱/۷۵	۲/۲۹	۱/۸۰	۲/۱۹
	عدم امکان آشنایی با جنس مخالف	۱/۹۵	۱/۸۲	۱/۹۰	۲/۵۷	۱/۸۵	۲/۱۸
تخصصی	تعصب فرهنگی در رابطه با همسری و هم زمان بودن همسر	۱/۸۲	۱/۳۷	۱/۷۲	۱/۳۱	۱/۷۷	۱/۳۲
	سختی دروس تحصیلی	۱/۵۲	۲/۲۳	۱/۵۲	۲/۴۸	۱/۵۳	۲/۳۵
	احساس خجالت و کمرویی	۱/۶۸	۱/۹۸	۱/۵۹	۱/۹۲	۱/۶۳	۱/۹۵
	تردید در تصمیم گیری	۱/۶۷	۲/۰۶	۱/۲۷	۱/۶۶	۱/۵۸	۱/۸۷
	تعارض در انتخاب همسر	۱/۶۴	۱/۵۸	۱/۶۲	۱/۷۱	۱/۶۴	۱/۶۴
	احساس گناه در مواجهه با جنس مخالف	۱/۴۸	۱/۰۲	۱/۳۶	۰/۹۲	۱/۴۲	۰/۹۸
خانوادگی	داشتن بیماری یا نقص جسمانی	۰/۵۶	۰/۱۸	۱/۱۰	۰/۵۲	۰/۸۹	۰/۳۲
	داشتن مشکلات روانی	۰/۷۲	۰/۲۰	۰/۷۶	۰/۲۵	۰/۷۴	۰/۲۳
	نداشتن راهنمای خوب و مطمئن	۱/۷۹	۲/۱۲	۱/۵۹	۲/۱۵	۱/۶۹	۲/۱۲
	تعصب خانواده در رابطه با همسر و همسری بودن همسر	۱/۹۱	۱/۴۹	۱/۷۳	۱/۳۵	۱/۸۳	۱/۴۲
	وجود مشکلات خانوادگی	۱/۲۲	۰/۹۱	۱/۴۵	۱/۲۹	۱/۵۳	۱/۱۰
	افتداز خانواده در ازدواج یا تشخیص خاص	۱/۰۹	۰/۵۶	۱/۲۲	۰/۹۰	۱/۲۷	۰/۷۲

□ در بررسی مشکلات از لحاظ «شخصی، اجتماعی و خانوادگی»، نتایج بیانگر آن است که مشکلات «اجتماعی-اقتصادی» در کل دانشجویان مجرد بیش از مشکلات «شخصی» و «خانوادگی» می‌باشد، این تفاوت از لحاظ «جنس» نیز وجود دارد یعنی مشکلات «اجتماعی-اقتصادی» در بین دانشجویان پسر در مقایسه با دانشجویان دختر بیشتر و معنادار ($p < .01$) می‌باشد ولی از نظر مشکلات «شخصی» و «خانوادگی» تفاوتی از لحاظ جنس دیده نمی‌شود (جدول ۵).

۴- بحث

اولین نکته قابل توجه مربوط می‌شود به مناسبترین سن برای ازواج. واقعاً چه سنی، مناسبترین «سن» برای ازدواج است چه عواملی در افزایش یا کاهش این سن دخالت دارند؟ آیا «تحصیل» در افزایش سن ازدواج نقش داشته است؟ آنچه که از نتایج این تحقیق به عنوان مناسبترین سن برای ازدواج بدست می‌آید با آنچه که واقعاً وجود دارد تفاوت قابل ملاحظه‌ای دیده می‌شود به عنوان مثال بنابه نتایج بدست آمده مناسبترین سن برای ازدواج دختران $21/97 \pm 2/26$ سال گزارش شده است این در حالی است که دانشجویان دختر مورد مطالعه سنشان $1/98 \pm 22/68$ است. یعنی بیش از آنچه که خود مناسب می‌دانند، بعلاوه این سن با آنچه که از آمار سال ۱۳۷۰ برای متوسط سن ازدواج دختران (۲۰/۹) بدست آمده تفاوت دارد.

افزون بر آن این تحقیق نشان داد که سهم قابل توجهی از دانشجویان (۷۶/۸۳ درصد) تمایل زیادی به ازدواج دارند و نزدیک به صد در صد دانشجویان دختر حداقل یکبار تجربه خواستگاری داشته‌اند، چرا این خواستگار به‌ازدواج منجر نشده است؟ چه ملاک‌هایی در انتخاب همسر وجود داشته و دارد که مانع ازدواج گردیده است. آنچه که از نتایج این تحقیق بر می‌آید این است که دانشجویان به ویژه پسران دوست دارند با فردی ازدواج کنند که خود انتخاب کرده باشند، با وی و خانواده‌اش از سالها پیش آشنا باشند و کمتر تمایل دارند با فردی ازدواج کنند که خانواده، برایشان انتخاب کرده باشد. اگر این نتیجه را بپذیریم، چه فرصتی و چه شرایطی بهتر از دانشگاه می‌توان سراغ داشت که زمینه را برای آشنایی فراهم می‌کند بعلاوه نتیجه بسیار مهم و قابل توجهی که این تحقیق به آن دست یافته است این است که بهتر است آشنایی، نامزدی و انجام مراسم عقد شرعی و تا

مدتی با مقدمات ساده و کم خرج و بدون تشریفات در دوره دانشجویی و ازدواج پس از تمام تحصیل صورت گیرد. بنظر می رسد اگر این دیدگاه و تفکر در بین دانشجویان رواج یابد دیگر نه تنها مسائل مالی و اقتصادی در اولویت قرار نخواهد گرفت بلکه ازدواج بین دانشجویان افزایش می یابد و در نتیجه هم به بهداشت روانی فرد کمک خواهد شد، یعنی از انحرافات و زیانهای مجرد بودن در امان خواهند ماند و از آرامش و فایده های همسر داری بهره مند خواهند شد و هم به بهداشت روانی جامعه کمک شایان توجهی خواهند نمود.

اما چرا چنین اقدامی کم صورت می گیرد، نگرانیها و مشکلات دانشجویان در این رابطه کدامند، چه موانعی در سر راه دانشجویان برای ازدواج وجود دارد؟ نتایج بدست آمده در این تحقیق بیانگر وجود برخی از نگرانیها از جمله نگرانی از آینده زندگی، نگرانی از انتخاب نامناسب، عدم ایفای نقش به طور صحیح در کلیه دانشجویان به ویژه در دانشجویان دختر می باشد. بعلاوه وجود برخی از مشکلات از جمله وجود مشکلات مالی، مشکلات مربوط به شغل و آینده تحصیلی بویژه در دانشجویان پسر در عدم اقدام شایسته به ازدواج نقش بسزائی دارند به عبارت دیگر این تحقیق نشان داد که وجود مشکلات اجتماعی - اقتصادی در جامعه در کلیه دانشجویان به ویژه در دانشجویان پسر از جمله مشکلات عمده در تأخیر ازدواج محسوب می شود و این مشکلات به طور معناداری بیشتر از مشکلات شخصی و خانوادگی است حال با توجه به همه موارد فوق پیشنهاد می گردد:

۱- خانواده ها، به ازدواج فرزندانشان در دوره دانشجویی توجه بیشتری می نمایند، به آنها حق انتخاب دهند و برای نظرشان احترام و ارزش قایل شوند.

۲- به منظور جلوگیری از نگرانیها و مشکلاتی که ممکن است در راه ازدواج بوجود آید، خانواده ها با کمکهای مالی خود آنها را حمایت نمایند و سعی کنند از تشریفات و آداب و رسوم زاید جلوگیری نموده، فرزندان خویش را به قناعت در زندگی توصیه کنند.

۳- مسؤولین دانشگاهها و دانشکده ها مراکز مشاوره خانواده و ازدواج را در سطح دانشگاهها گسترش دهند تا این مراکز بتوانند ضمن تشویق دانشجویان به ازدواج، با اتخاذ روشها و آموزشهای مناسب، دانشجویان را در انتخاب همسر، با ملاحظاتی صحیح

در همسرگزینی، و ... آشنا نمایند.

۴- بعلاوه مسؤولین دانشگاهها می توانند با ایجاد و تأمین خوابگاههای متأهلین در حد قابل قبول، ضمن تشویق دانشجویان به ازدواج، زمینه انجام آنرا فراهم نموده و گامی اساسی و عملی در این راستا برداشته و بخش عمده‌ای از نگرانیهای دانشجویان راکاهش دهند.

۵- مسؤولین دانشگاهها و دانشکده‌ها، دانشجویان را در کارهای پاره وقت سهمی گردانند تا در نتیجه انجام آن، هم به رشد دانشجویان کمک نمایند و هم بخشی از هزینه‌های زندگی را تأمین کنند.

۶- سیاستگذاران و برنامه‌ریزان در سطح کلان، تمهیداتی اتخاذ نمایند تا دانشجویان بعد از یکی دو ترم، بتوانند با آینده شغلی و محل اشتغال خویش آشنا شوند.

ارجاعات :

- ۱- قرآن کریم
- ۲- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۷۶). «زن در آئینه جلال و جمال»، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ دوم.
- ۳- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۰). تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول.
- ۴- مطهری، مرتضی (۱۳۷۵). «تعلیم و تربیت در اسلام»، تهران نشر صدرا.
- ۵- حسینی، سیدمهدی (۱۳۷۷). «مشاوره ازدواج و خانواده»، تهران انتشارات آوای نور چاپ دوم.
- ۶- نحسین همایش کشوری نشر ازدواج در بهداشت روانی دانشجویان (۱۳۷۶). وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری دانشگاه علوم پزشکی تهران.
- ۷- بوالهروی، جعفر (۱۳۷۶). بررسی و مقاله نگرش دانشجویان رشته پزشکی در مورد ازدواج، دانشگاه علوم پزشکی ایران، معاونت پژوهشی.
- ۸- شهبازی، محمود، ماروخوانی، باقر (۱۳۷۱). «آرمانهای زوجیت و همسرگزینی در شهر تهران» دانشگاه تهران دانشکده علوم اجتماعی.
- ۹- سلیمانیان، علی اکبر، نوایی نژاد، شکوه (۱۳۷۳). «بررسی تأثیر تفکرات غیر منطقی بر نارضایتی زناشویی» دانشگاه تربیت معلم دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- ۱۰- جهانگیرزاده، جواد، منصوریان، محمدکریم (۱۳۷۵). «بررسی زمینه‌های اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر شیوه همسرگزینی در میان دانشجویان» دانشگاه شیراز - دانشکده تحصیلات تکمیلی.